

NOVELA ZAKONA O KAZNENOM POSTUPKU BOSNE I HERCEGOVINE OD 17. 6. 2008. - pozitivna rješenja i iznevjerena očekivanja -

Bubalović, Tadija

Source / Izvornik: Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 2008, 15, 1129 - 1157

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:118:646504>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-04**

PRAVRI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Dr. sc. Tadija Bubalović*

NOVELA ZAKONA O KAZNENOM POSTUPKU BOSNE I HERCEGOVINE OD 17. 6. 2008. - pozitivna rješenja i iznevjerena očekivanja -

Autor u radu prikazuje važnije izmjene i dopune Zakona o kaznenom postupku Bosne i Hercegovine usvojene zadnjom novelom tog zakona od 17. lipnja 2008. s ciljem potpunijeg upoznavanja u kojem je pravcu i opsegu tekla reforma kaznenog zakonodavstva u BiH započeta 2003. godine te koji su bitni konstruktivni elementi novoga kaznenog postupka u BiH. Autor u radu daje i odgovor na pitanje jesu li i u kojoj mjeri provedenom reformom ostvareni svi postavljeni ciljevi, prvenstveno postizanje efikasnijeg kaznenog postupka, veća rasterećenost kaznenog pravosuđa, učinkovitija zaštita osnovnih ljudskih prava i sloboda sudionika kaznenog postupka te njegova usklađenost s najnovijim tendencijama u suvremenom kaznenom procesnom pravu. U radu se ukazuje i na određena nova zakonska rješenja kao očekivana i pozitivna, ali i na ona manje prihvatljiva posebice s aspekta kaznenopravne prakse.

I. UVODNE NAPOMENE

Opsežna sistemska reforma kaznenog procesnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini okončana je donošenjem *Zakona o kaznenom postupku Bosne i Hercegovine* koji je stupio na snagu 1. ožujka 2003. (ZKP/BIH/03).¹ Tim je zakonom stvorena pravna osnova i normativni okvir za novi kazneni postupak u Bosni i Hercegovini, bitno drukčiji od modela uređenog Zakonom o kaznenom postupku iz 1977. godine (ZKP/77) koji je do tada bio u primjeni. Nakon nekoliko parcijalnih popravljivanja, zakonodavac je značajnije izmijenio i dopunio taj zakon donošenjem *Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku BiH* 17. lipnja 2008. (Novela ZKP/BIH/08).² Težište

* Dr. sc. Tadija Bubalović, sudac Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine i docent kaznenog procesnog prava na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Tuzli

¹ Zakon o kaznenom postupku Bosne i Hercegovine objavljen je u Službenom glasniku Bosne i Hercegovine br. 3/03, a njegove izmjene i dopune u br. 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08 i 58/08.

² Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku BiH od 17.6.2008. godine objavljen je u Službenom glasniku Bosne i Hercegovine br. 58/08.

reformu kaznenog procesnog prava u Bosni i Hercegovini bilo je na području prethodnog postupka i postupka o pravnim lijekovima. Potreba za sistemskom reformom nacionalnoga kaznenog procesnog prava, posebice kaznenog postupka, proistekla je iz više činjenica. Prije svega, Bosna i Hercegovina po svom je društvenom i državnom uređenju složena država u kojoj još uvijek postoje četiri razine zakonodavne, izvršne i sudbene vlasti. Iz te je činjenice proistekla krupna obveza društva da sukladno takvom ustavnopravnom uređenju donese i odgovarajuće temeljne zakone. Kad je riječ o kaznenom procesnom zakonodavstvu, BiH kao najviša razina vlasti ima svoj već spomenuti Zakon o kaznenom postupku.³ Nadalje, tranzicijski procesi kroz koje je zemlja prošla neizbježno su doveli do radikalnih promjena u njezinom pravnom sustavu, pa tako i u kaznenom zakonodavstvu, koje su, uz ostalo, dovele do strukturalno novoga kaznenog postupka u kojem je stadij prethodnog postupka dobio značajnije mjesto u odnosu na stadij glavne rasprave. Kao važan poticaj za reformske zahvate uzeto je i međunarodno pravo o ljudskim pravima, posebice judikatura Europskog suda za ljudska prava (ESLJP), rezolucije Vijeća Europe te preporuke drugih međunarodnih organizacija čiji je doprinos bio od velike koristi, ali je proizveo i neizbježno prihvaćanje pojedinih zakonskih rješenja iz potpuno različitih pravnih kultura, što se odrazilo na koherentnost i konzistentnost temeljnih kaznenih zakona, prvenstveno Zakona o kaznenom postupku BiH. Osim toga, trebalo je izvršiti i *racionalizaciju* kaznenog pravosuđa u BiH, ali i osigurati njegovu veću kvalitetu, što je učinjeno pojednostavljivanjem redovnih oblika kaznenog postupka, češćim provođenjem skraćениh oblika postupka te omogućavanjem konsenzualnog rješavanja kaznenih predmeta. Za sve to trebao je nov normativni okvir, koji je u dobroj mjeri i ostvaren donošenjem ZKP/BIH/03, ali i drugih organizacijskih zakona kao što su Zakon o sudovima, Zakon o tužiteljstvu, Zakon o policiji, zakonski propisi o inspekcijama i neki drugi.

Pored postizanja efikasnijeg kaznenog postupka u kojem bi na najvišoj razini bila zajamčena sva osnovna ljudska prava sudionika tog postupka, provedenom reformom trebalo je upotpuniti i osnažiti ukupni pravni instrumentarij za borbu protiv najtežih oblika kriminaliteta kojemu su izložene prije svega zemlje u tranziciji, što je također bio cilj provedenih pravnih reformi. Kao zemlja koja teži brzom priključenju zajednici suverenih europskih država, konačni cilj zakonodavnih reformi u BiH bio je i potpuno usklađivanje domaćega kaz-

³ Prema odredbi čl. 127. noveliranog ZKP/BIH/03, i svi drugi procesni zakoni koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini (Federacija BiH, RS, BD BiH) moraju u roku od tri mjeseca biti usklađeni s tim zakonom. Zbog toga u ovom radu nije potrebno ukazivati i na pojedinačna, u ponećemu različita zakonska rješenja u tim procesnim zakonima. Otprije se, prvenstveno od strane bosanskohercegovačkih sudaca, ukazuje na neophodnost donošenja jednoga Zakona o kaznenom postupku u BiH, što do danas, nažalost, nije ostvareno.

nenog procesnog zakonodavstva s međunarodnim pravom o ljudskim pravima kao i s novim, suvremenim tendencijama u kaznenom pravu koje su već davno zaživjele u zemljama Europske unije. Zakonodavac je pri tome vodio računa i o dugogodišnjoj pravnoj tradiciji na ovim prostorima koja ni u ovim reformama nije iznevjerena. To su bili osnovni ciljevi provođenja reforme kaznenog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini, s napomenom da ona još uvijek nije završena.

U vezi s izloženim postavlja se neizbježno pitanje: jesu li provedenom reformom kaznenog procesnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini ostvareni svi navedeni ciljevi, prvenstveno postizanje efikasnijeg kaznenog postupka, veća rasterećenost kaznenog pravosuđa i učinkovitija zaštita osnovnih ljudskih prava i sloboda sudionika kaznenog postupka? Moglo bi se ustvrditi da su ti ciljevi u dobroj mjeri ostvareni, ali ne u potpunosti.⁴ To znači da započetu reformu kaznenoprocenog zakonodavstva u BiH treba nastaviti prije svega zbog nužnosti njegove daljnje dogradnje s još uvijek nedovršenim razvojem društvenih i državnopravnih odnosa u BiH te potrebe za konačnim i potpunim usklađivanjem kaznenog zakonodavstva s međunarodnim kaznenim pravom, koja obveza proizlazi ne samo iz međunarodnih dokumenata već i iz Ustava Bosne i Hercegovine.

U kojim bi pravcima ta dogradnja trebala ići, bit će više riječi na kraju ovog rada. Prije toga ukazat će se na značajnije posebnosti kaznenog postupka u BiH prema noveliranom ZKP/BIH/03. Potom će se dati sumaran prikaz novih rješenja u kaznenom procesnom zakonodavstvu u BiH usvojenih nedavnom Novelom ZKP/BIH/08. Cilj je toga prikaza potpunije upoznavanje s bitnim konstruktivnim elementima kaznenog postupka i njegovim posebnostima te omogućavanje uvida u kojim je pravcima tekla reforma kaznenog procesnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini. U završnom dijelu rada ukazat će se na moguće pravce nastavka započete reforme i dati prijedlog novih zakonskih rješenja bez pretenzije da oni kao jedino ispravni budu i prihvaćeni.

II. POSEBNOSTI KAZNENOG POSTUPKA U BOSNI I HERCEGOVINI

Suvremeno kazneno procesno zakonodavstvo može se podijeliti na *common law* i *civil law* ili europsko kontinentalno pravo. Ono se još razlikuje i po

⁴ Kaznenoproceno zakonodavstvo u BiH u velikoj je mjeri već usuglašeno s Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Potpunija usklađenost bila bi neophodna i s Konvencijom UN o transnacionalnom organiziranom kriminalu i njezina dva dodatna protokola: Protokolu o suzbijanju trgovine ljudima i Protokolu protiv krijumčarenja migranata, ali i s nekim drugim konvencijama.

modelu kaznenog postupka te posebice po strukturi procesnih pravila kojima se uređuje kazneni postupak.⁵ Prema modelu kaznenog postupka, razlikuju se: akuzatorni, inkvizitorni i mješoviti europskokontinentalni model kaznenog postupka.⁶ Nakon iščezavanja inkvizitornog i akuzatornog postupka, preuzimanjem modificiranih ranijih procesnih formi, došlo je do pojave novoga modela kaznenog postupka koji se najčešće označava kao “akuzatorno-inkvizitorni” ili “mješoviti” model kaznenog postupka.⁷ Ipak, svi aktualni europski sustavi kaznenog postupka sadržavaju i pojedine elemente iz drugih modela, što je uvjetovano zajedničkim svojstvima europskih sustava kaznenog postupka, ali i neophodnošću za sve većom suradnjom u području suzbijanja najtežih oblika kriminaliteta.

Bosna i Hercegovina spada u red svega nekoliko europskih država koje su u zadnje vrijeme donijele svoje nove, sistemske procesne zakone kojima je na bitno drukčiji način uređen kazneni postupak. Prema tim procesnim zakonima, model kaznenog postupka u BiH je mješoviti, akuzatorno-inkvizitorni, s nekim odlikama koje ga čine posebnim modelom mješovitog tipa kaznenog postupka. Naime, osnovu aktualnog modela kaznenog postupka čini kontinentalno pravo mješovitog tipa i anglo-američko pravo akuzatornog tipa. Kazneni postupak u Bosni i Hercegovini je, dakle, kompromis između navedenih dvaju tipova, što znači da nije ni čisti akuzatorni sistem ni čisti mješoviti sistem, već prihvaćanje određenih elemenata akuzatornog i inkvizitornog modela navedenih pravnih kultura spojenih u jednu zaokruženu cjelinu. On se može označiti i kao pomirenje dviju pravnih kultura: kontinentalnoeuropske i anglo-američke.⁸ Koliko je pri tome taj model cjelovit i pravno koherentan,

⁵ Opširnije vidjeti: D. Krapac: Ishodišta za reformu kaznenog postupka u Republici Makedoniji (neobjavljeni radni materijal kao prilog utvrđivanju strategije navedene reforme), str. 9 (u daljnjem tekstu: D. Krapac: Ishodišta za reformu kaznenog postupka...). Autor ovog rada računa na razumijevanje i prećutno odobrenje prof. Krapca za korištenje i ovoga izbalansiranog i iznad svega korisnog teksta, iako on do sada nije javno objavljen.

⁶ O povijesnim, ali i novim modelima kaznenog postupka opširnije vidjeti: V. Bayer: Kazneno procesno pravo - odabrana poglavlja, knjiga I, Uvod u teoriju kaznenog procesnog prava; priredio D. Krapac: Zagreb, 1995., str. 13-16; D. Krapac: Kazneno procesno pravo, prva knjiga: Institucije, 3., dopunjeno i izmijenjeno izdanje, Zagreb, 2007., str. 15-22; D. Krapac: Političko i organizacijsko lice pravosuđa: nova teorija o strukturalnim elementima sudskih postupaka (diskusija), Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, br. 38, 1988., str. 865; M. Damaška: Models of Criminal Procedure, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 51 (2001) 3-4, str. 478 i 507; B. Pavišić: Prethodni postupak u europskom kaznenom pravu - predavanja na postdiplomskom studiju na Pravnom fakultetu u Sarajevu (april 2004.), str. 1-35; M. Delmas-Marty, J. R. Spencer: European Criminal Procedures, Cambridge, 2002., str. 5-27.

⁷ Vidjeti: V. Bayer: Kazneno procesno pravo - odabrana poglavlja, knjiga II, Povijesni razvoj kaznenog procesnog prava; priredio D. Krapac, Zagreb, 1995., str. 126 i sl.

⁸ M. Damaška: O miješanju inkvizitornih i akuzatornih procesnih formi, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 4 (1997) 2., str. 381-394; H. Sijerčić-Čolić: Akuzatorske i inkvizi-

posebno je pitanje. U svakom slučaju moguće je govoriti o jedinstvenom modelu kaznenog postupka u BiH koji se po nekim svojim posebnostima ipak razlikuje od tradicionalnoga mješovitog modela koji poznaje većina europskih kontinentalnih zemalja.

Novelirani ZKP/BIH/03 poznaje više oblika kaznenog postupka: redovni kazneni postupak, skraćeni (sumarni) kazneni postupak, kazneni postupak prema pravnim osobama, kazneni postupak prema maloljetnim osobama te više posebnih kaznenih postupaka.⁹ U konstruktivnom pogledu, redovni kazneni postupak u BiH čine tri zasebna stadija: prethodni postupak, stadij glavne rasprave i postupak o pravnim lijekovima. Normativnopravno gledano, novelirani ZKP/BIH/03 kao pojedine stadije poznaje i uređuje: istragu (čl. 213.-225.), stadij optuživanja i kontrole optužnice (čl. 226.-233a.), stadij glavne rasprave (čl. 234.-291.) i postupak o pravnim lijekovima (čl. 292.-333.).

Istraga se pojavljuje kao oblik prethodnog kaznenog postupka. U okviru nje Zakon uređuje sljedeće podfaze: prijavljivanje kaznenog djela, tužiteljevo odlučivanje o kaznenoj prijavi, predistražni postupak, istražni postupak te postupak o sudskom osiguranju dokaza. Promatrano u cjelini, istraga je strukturirana prvenstveno na inkvizitornim i samo nekim akuzatornim elementima. Tako, neovisno i potpuno samostalno istragu naređuje i provodi tužitelj, a ne više sud, što znači da on vrši ne samo funkciju kaznenog progona već i funkciju istraživanja kaznenog djela. U toku istrage tužitelj je *dominus litis* jer on njome rukovodi, nadzire je i upravlja aktivnostima ovlaštenih službenih osoba koje poduzimaju radnje izvida. Tužitelj po službenoj dužnosti poduzima sve istražne radnje i mjere koje su potrebne za donošenje odluke o tome može li podići optužnicu ili će istragu obustaviti. Akuzatorni elementi u istrazi¹⁰ se ogledaju u tome što se kazneni postupak ne može pokrenuti ni

torske forme u kaznenom procesnom pravu u Bosni i Hercegovini, Pravo i pravda, 4 (2005) 1, str. 181-213.

⁹ U kaznenopravnoj dogmatici otprije je prisutna ideja da pored postojanja jednoga cjelovitog modela kaznenog postupka mora postojati i više posebnih modaliteta toga kaznenog postupka u formi *posebnih postupaka* koji bi bili prilagođeni predmetu suđenja, značenju i prirodi kaznenog događaja, njegovoj složenosti, svojstvima optuženika i drugim važnim karakteristikama, ali i procesnim zahtjevima koji se pokazuju nužnim za uprošćavanje procesnih formi. Suvremeni je, naime, standard da se efikasniji i ekonomičniji kazneni postupak može postići i kroz posebne postupke. Opširnije vidjeti: Z. Stojanović: Savremeni načini kaznenopravnog reagovanja, Zbornik radova: Strategija državnog reagovanja protiv kriminaliteta, Budva, 2003., str. 235 i sl.; J. Kiurski, B. Stanković: Posebni kazneni postupci i nove tendencije u savremenoj nauci kaznenog prava, XLII redovno godišnje savjetovanje Udruženja za kazneno pravo i kriminologiju Srbije i Crne Gore, Zlatibor/Beograd, 2005., str. 559-580.

¹⁰ Akuzatornost pripremnog postupka treba cijeniti po tome u kojoj mjeri osumnjičenik i njegov branitelj imaju pravo sudjelovati u poduzimanju istražnih radnji, razmatrati spis predmeta i osporavati stavove tužitelja. O tome: M. Damaška: O miješanju inkvizitornih i akuzatornih procesnih formi, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu 4 (1997) 2, bilj. 8., str.

voditi bez zahtjeva tužitelja (*nemo iudex sine actore*), položaj osumnjičenika u ovom stadiju kaznenog postupka je takav da je on stranka u postupku, pravo je osumnjičenika i njegovoga branitelja da razmatraju spise i razgledaju pribavljene predmete, osumnjičenik koji je u pritvoru ima pravo komunicirati s braniteljem, zakonom je potvrđen privilegij protiv samoptuživanja te posebno mogućnost osumnjičenika i njegovoga branitelja da pregovaraju s tužiteljem o uvjetima priznanja krivnje, što ukazuje na stranačko disponiranje kaznenim predmetom. Iz navedenog se može zaključiti da u istrazi kao prethodnoj fazi kaznenog postupka prevladavaju inkvizitorne, a samo iznimno akuzatorne procesne forme. Cilj istrage je otkrivanje kaznenog djela i počinitelja, prikupljanje dokaza o postojanju osnovane sumnje kao osnove za podizanje optužnice te osiguranje dokaza za glavnu raspravu. U istrazi se kao subjekti toga postupka pojavljuju: ovlaštene službene osobe policije, tužitelj, sudac za prethodni postupak, zatim osumnjičenik, njegov branitelj, oštećenik, svjedoci, vještaci te neke druge fizičke i pravne osobe. Osim uobičajenih, a sada i proširenih prava i dužnosti policije u prethodnom postupku te prava i dužnosti tužitelja, treba istaknuti da se uloga suda u prethodnom postupku ostvaruje preko tzv. suca za prethodni postupak koji ima tri glavne zadaće: sudsku zaštitu osobnih i procesnih prava sudionika kaznenog postupka prema kojima se poduzimaju procesne mjere prinude i prisile, odlučivanje o mjeri pritvora te osiguranje dokaza za glavnu raspravu. Istraga se okončava na jedan od sljedećih načina: stavljanjem optuženika pod optužbu, obustavom istrage ili prekidom istrage.

Postupak optuživanja sastoji se u podizanju optužnice protiv osumnjičenika za kojeg postoji osnovana sumnja da je počinio kazneno djelo. Nakon toga postupak se odvija u dva pravca: vrši se sudska kontrole optužnice i provode konsenzualni načini rješavanja kaznenog predmeta kroz nove procesne institute izjašnjenja o krivnji i pregovaranja o krivnji. U ovoj fazi postupka prvenstveno se susreću akuzatorni elementi: tužitelj podnosi optužni akt i u pisanom obliku dostavlja ga sudu, nakon podizanja optužnice, osumnjičenik odnosno optuženik i branitelj imaju pravo uvida u sve spise i dokaze, optuženik koji se nalazi u pritvoru ima pravo komunicirati s braniteljem, omogućeno je stranačko disponiranje korištenjem instituta izjašnjenja o krivnji i pregovaranja o krivnji.¹¹ Cilj je postupka optuživanja da se prije suđenja ispita pravilnost i

383-386; B. Pavišić: *Transition of criminal procedure systems*. Volume II, Editor: Introduction Jean Pradel, Rijeka, 2004., LIII + 298 str.

¹¹ Nagodba optužbe i obrane u odgovarajućoj formi sve češće ulazi u kontinentalne sustave kaznenog postupka. Na primjer, taj konsenzualni način rješavanja kaznenih predmeta nalazimo u italijanskom kaznenom postupku: "skraćena presuda" (*giudizio abbreviato*) - čl. 438. tal. ZKP, ili nagodba tužitelja i optuženika oko određene kazne (*applicazione della pena su richiesta delle parti*, tzv. *patteggiamento* - čl. 444. tal. ZKP; u hrvatskom kaznenom postupku: "presuda na zahtjev stranaka u istrazi" - čl. 190a. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku, maj 2002., te nekim drugim zakonodavstvima. Vidjeti i: H. Sijerčić-Čolić:

zakonska utemeljenost optužbe sadržane u optužnici kako se ne bi provodila glavna rasprava protiv nedužnih građana. Iako svaki osumnjičenik ima pravo na sudsku zaštitu od neosnovanih ili preuranjenih optužbi, kontrola optužnice provodi se po službenoj dužnosti preko tzv. suca za prethodno saslušanje. Nakon svestranog ispitivanja optužnog akta, taj sudac može donijeti jednu od sljedećih odluka: potvrditi optužnicu, u cijelosti ili djelomično, i dostaviti je raspravnom sudu ili sudskom vijeću radi zakazivanja glavne rasprave ili odbiti potvrditi optužnicu i vratiti je nadležnom tužitelju radi otklanjanja uočenih nedostataka.¹² Protiv potvrđene optužnice moguće je podnijeti tzv. prethodne prigovore o kojima odlučuje sudac za prethodno saslušanje. Drugi pravac u kojem se može odvijati ova faza kaznenog postupka jest pravac odnosno mogućnost provođenja konsenzualnih načina rješavanja kaznenog predmeta kroz procesne institute izjašnjenja o krivnji i pregovaranja o krivnji, već poznatim institutima kaznenog procesnog prava.

Glavna rasprava središnji je i najvažniji dio kaznenog postupka. U provedbenom smislu podijeljena je u više procesnih faza: priprema glavne rasprave, početak glavne rasprave, čitanje optužnice, uvodna izlaganja stranaka, dokazni postupak, završne riječi stranaka, donošenje i objavljivanje presude, pismena izrada i dostava presude. Koncipirana je na izraženim akuzatornim elementima: glavna rasprava je spor ravnopravnih stranaka pred sudom, počinje čitanjem optužnice, tijekom dokaznog postupka teče primjenom načela javnosti, neposrednosti, usmenosti i kontradiktornosti, stranake mogu iznijeti svoje navode i kritički se osvrnuti na navode suprotne strane, omogućeno je stranačko ispitivanje svjedoka i vještaka.¹³ I pored naglašenih akuzatornih elemenata, na glavnoj se raspravi susreću i neki inkvizitorni sadržaji, kao npr.: pravo suda da naredi izvođenje određenih dokaza, pravo suda na određenu aktivnu ulogu tijekom ispitivanja svjedoka i vještaka, dužnost suda da se brine za svestrano pretresanje predmeta i otklanjanje svega što odugovlači kazneni postupak, i neki drugi. Posebna je novina ove faze postupka prenošenje procesnih aktivnosti u postupku izvođenja dokaza od predsjednika vijeća na stranke u postupku. Glavna rasprava ne može započeti niti se može voditi bez nazočnosti glavnih subjekata kaznenog postupka: tužitelja i optuženika

Konsenzualni modeli u novom kaznenom procesnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine, Pravo i pravda, Sarajevo, 2 (2003) 1.-2., str. 69-90.

¹² Ako bismo postupak optuživanja i mogli pripojiti stadiju istrage jer se ona najčešće i okončava podnošenjem optužnice, kontrolu optužnice ne bismo mogli svrstati ni u stadij istrage ni u stadij glavne rasprave jer se ni vremenski ni funkcionalno ne uklapa u te stadije. Stoga bi pravilnije rješenje bilo sudsku kontrolu optužnice tretirati kao *među fazu* (*Zwischenverfahren*) kaznenog postupka.

¹³ O prijelazu s pretežno sudačkog na pretežno stranačko ispitivanje opširnije vidjeti: M. Damaška: O miješanju inkvizitornih i akuzatornih procesnih formi, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 4 (1997) 2, bilj. 8, str. 390-392.

kao stranačka tog postupka. Tužitelj na glavnoj raspravi vrši funkciju optužbe, optuženik funkciju obrane, a sud funkciju presuđenja. Cilj je glavne rasprave odlučiti o kaznenopravnom zahtjevu tužitelja postavljenog u optužnici, odnosno odlučiti o tome je li počinjeno kazneno djelo opisano u optužnici, je li ga počinio optuženik, ako jest – postoji li krivnja na njegovoj strani i treba li mu i koju kaznenopravnu sankciju izreći. Posebnost je ove faze postupka nov način ispitivanja svjedoka i vještaka. Zakonom je, naime, izrijeком propisano da se njihovo ispitivanje vrši i *unakrsno* prema posebnim pravilima. Glavna rasprava okončava se povlačanjem raspravnog vijeća na vijećanje i glasanje o odluci koja se potom javno objavljuje. Tijekom kaznenog postupka sud može svoje odluke donositi u formi presude, rješenja ili naredbe. Meritorne presude su presuda kojom se optuženik proglašava krivim i presuda kojom se optuženik oslobađa od optužbe. Formalna presuda je presuda kojom se optužba odbija.

U postupku o pravnim lijekovima, kao neobaveznoj fazi kaznenog postupka, preovlađuju akuzatorni elementi koji se prije svega ogledaju u stranačkom disponiranju pravom na žalbu u kaznenom postupku, pravu na izjašnjenje o žalbi protivne strane, pravu na nazočnost na javnim sjednicama na kojima se odlučuje o njihovoj žalbi te nekim drugim pravima. Zakon poznaje redovne i izvanredne pravne lijekove. Redovni pravni lijekovi jesu: žalba protiv prvostupanjske presude i žalba protiv rješenja, što znači da do zadnje novele nije bila moguća žalba i protiv drugostupanjske presude ni po kojoj osnovi. Kao izvanredni pravni lijek Zakon propisuje samo ponavljanje kaznenog postupka, što znači da više ne postoje kao posebni pravni lijekovi zahtjev za zaštitu zakonitosti, zahtjev za izvanredno preispitivanje presude i zahtjev za izvanredno ublažavanje kazne. Posebnosti su ove faze postupka i ograničavanje ispitivanja pobijane presude samo u granicama žalbe te nemogućnost vraćanja ukinute prvostupanjske presude tom sudu na ponovno suđenje. Sam postupak o redovnim pravnim lijekovima podijeljen je u dvije faze: postupak pred prvostupanjским sudom i postupak pred drugostupanjским sudom. Cilj provođenja tog postupka jest davanje mogućnosti strankama da traže preispitivanje pravilnosti i zakonitosti sudskih odluka i postupanja suda, posebice u pogledu krivnje i kaznenopravne sankcije. Posebnim procesnim pravilima detaljno je uređen inače složen postupak o pravnim lijekovima. To su prije svega pitanja koja se odnose na ovlaštenike prava na žalbu, žalbene osnove po kojima se može pobijati prvostupanjska kaznena presuda, granice ispitivanja pobijane presude, tijek postupka pred prvostupanjским, a potom i pred drugostupanjским sudom, odluke žalbenog suda te posebice pitanja koja se odnose na pretres pred drugostupanjским sudom.¹⁴

¹⁴ O provedenoj reformi i zakonskim rješenjima u ZKP/BIH/03 opširnije vidjeti: H. Sijerčić-Čolić: Rasprava o reformi u kaznenom pravosuđu i kaznenom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine, s posebnim osvrtom na novo kazneno procesno pravo, Hrvatski ljetopis za kazneno

Prije prikaza pojedinih zakonskih rješenja prema zadnjoj Noveli ZKP/BIH/08, treba istaknuti da je većina tih novih konstruktivnih elemenata u novouređenom kaznenom postupku BiH održana i potvrđena kao pravno utemeljena i korisna, ali su njome uvedene i neke druge također značajne novine na koje će se ukratko ukazati u nastavku rada. Prikaz tih novina dat će se po navedenim fazama koje i dalje čine cjelinu kaznenog postupka, i to tako što će se iznijeti samo najznačajnije novine i ukratko dati kritički osvrt u pogledu njihove korisnosti i pravne utemeljenosti.

III. NOVA ZAKONSKA RJEŠENJA PREMA NOVELI ZAKONA O KAZNENOM POSTUPKU BIH OD 17. 6. 2008.

1. Istraga

1. Prva značajnija novina odnosi se na izmjenu i dopunu dosadašnje odredbe čl. 139. ZKP/BiH/03 o lišavanju slobode i zadržavanju osoba. Budući da se radi o jednom od osnovnih ljudskih prava, postavilo se pitanje jesu li dosadašnji propisani rokovi i način postupanja policijskih tijela vlasti u skladu s odredbom članka 5. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: EKLJP) koji propisuje da svatko tko je uhićen ili lišen slobode mora odmah biti izveden pred suca ili drugu službenu osobu zakonom ovlaštenu da vrši sudsku vlast, koji će odlučiti o njegovu pritvaranju ili puštanju na slobodu. S tim je u vezi Europski sud za ljudska prava (u daljnjem tekstu: ESLJP) izrekao da taj period lišenja slobode od policije ne smije biti predugačak.¹⁵ Prihvaćajući navedeni postulat iz EKLJP i stajalište ESLJP, zakonodavac je odredbom čl. 43. Novele ZKP/BIH/08 izmijenio i dopunio postojeću odredbu članka 139. ZKP/BiH/03 tako što je utvrdio nove obveze i nove rokove u postupanju policijskih tijela vlasti prilikom lišavanja slobode i zadržavanja osoba. Tako je tom noveliranom odredbom propisao da policijsko tijelo vlasti može osobu lišiti slobode ako postoje osnove sumnje da je počinila kazneno djelo i ako postoje drugi zakonski razlozi za to, ali je dužno tu osobu bez odgađanja, a najkasnije u roku od 24 sata, sprovesti tužitelju. Iznimno od te odredbe, kad se radi o kaznenim djelima terorizma, osoba se mora sprovesti tužitelju najkasnije u roku od 72 sata. Također je propisano da je tužitelj dužan osobu lišenu slobode ispitati bez odgađanja, a

pravo i praksu, Zagreb, 10 (2003) 1, str. 181-208; M. Simović: Kazneni postupci u Bosni i Hercegovini - zbirka kaznenih procesnih zakona Bosne i Hercegovine sa uvodnim komentaram i registrom pojmova, drugo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Sarajevo, 2004.

¹⁵ Pravno stajalište ESLJP izraženo u predmetu: *Brogan i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (1998.).

najkasnije u roku od 24 sata i u tom roku odlučiti hoće li je pustiti na slobodu ili postaviti obrazloženi prijedlog za određivanje pritvora protiv te osobe, osiguravajući istodobno i njezino izvođenje pred suca za prethodni postupak. Sudac za prethodni postupak će odmah, a najkasnije u roku od 24 sata, donijeti odluku o prijedlogu za određivanje pritvora, a ako ga ne prihvati, donijet će rješenje kojim se prijedlog za određivanje pritvora odbija i osoba odmah pušta na slobodu. U slučaju tužiteljeve žalbe ili žalbe pritvorene osobe, odluku o tim žalbama donosi izvanraspravo vijeće (čl. 24. st. 6.) u roku od 48 sati od prijema žalbe. Navedenim izmjenama ne samo da su potpunije zaštićena osnovna ljudska prava osumnjičenika već je osigurano efikasnije i učinkovitije postupanje tijela policijskih vlasti u postupku izvida, odnosno u preistražnom postupku, što je svakako pozitivna novina u kaznenom postupku.

2. Člancima 2., 23. i 83. Novele ZKP/BIH/08, u odredbama o pravima osumnjičenika uvedena je posebna novina koja je već izazvala oprečne komentare o njezinoj neophodnosti i svrhovitosti. Naime, u kaznenom zakonodavstvu BiH osumnjičenik odnosno optuženik, u skladu s međunarodnim pravom o ljudskim pravima, ima pravo biti ispitan tijekom cijeloga kaznenog postupka, na koji mu se način omogućuje slobodno izjašnjavanje o svim činjenicama i dokazima koje ga terete kao i iznošenje svih činjenica i dokaza koji mu idu u korist. Uz navedeno pravo izričito je propisano da nije dužan iznijeti svoju obranu niti odgovarati na postavljena pitanja. Ove odredbe o pravu na šutnju i slobodu od samooptuživanja u skladu su s odredbama čl. 14. st. 3. t. g. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (u daljnjem tekstu: MPGPP), kao i s odredbom čl. 6. EKLJP.¹⁶ Iako je, dakle, pravo na obranu temeljno pravo osumnjičenika odnosno optuženika i zbog toga se ono ne smije ograničavati i umanjivati, zakonodavac je postojeću zakonsku odredbu o tome da osumnjičenik već na prvom ispitivanju mora biti obaviješten o djelu za koje se tereti i o osnovama sumnje protiv njega dopunio čl. 2. Novele ZKP/BIH/08 tako što je izrijekom propisao “*i da njegov iskaz može biti korišten kao dokaz u daljnjem toku postupka.*” Zakonodavac je išao i dalje pa je odredbom čl. 23. Novele ZKP/BIH/08 propisao u kojim se slučajevima njegov iskaz može koristiti kao dokaz. Tako, na početku ispitivanja osumnjičeniku će se saopćiti za koje se kazneno djelo tereti kao i osnove sumnje protiv njega, a poučit će se pored ostalog i o tome da se može izjasniti o djelu koje mu se stavlja na teret i iznijeti sve činjenice i dokaze koji mu idu u korist “i ako to učini u nazočnosti branitelja, da je takav *njegov*

¹⁶ Europski sud za ljudska prava izrekao je da se pravo na šutnju izvodi i iz načela pravičnog postupka time što je zaključio da je “pravo na šutnju i privilegij protiv samooptuživanja kao međunarodni standard u središtu ideje o pravičnom postupku u smislu člana 6. EKLJP”; vidjeti predmete: *Saunders protiv Ujedinjenog Kraljevstva (1996.)* i *Heaney i McGuinness protiv Irske (1997.)*.

iskaz dopušten kao dokaz na glavnoj raspravi i da bez njegove suglasnosti može biti pročitani i korišten na glavnoj raspravi.” Nadalje, zakonodavac je čl. 83. Novele ZKP/BIH/08 omogućio i to da “ako se u toku glavne rasprave optuženik koristi pravom da nije dužan iznijeti svoju obranu ili odgovarati na postavljena pitanja, *zapisnik o iskazu optuženika koji je dat u istrazi može se po odluci suca ili predsjednika vijeća pročitati i koristiti kao dokaz na glavnoj raspravi* samo ako je optuženik prilikom saslušanja u istrazi bio upozoren u skladu s čl. 78. st. 2. t. c. ovog zakona”.¹⁷ Opravdanje navedenih novina time “da (su) se postojeća zakonska rješenja shvaćala i kao prepreka efikasnosti kaznenog postupka i raspravljanja o kaznenom djelu u procesnoj situaciji kad optuženik ne daje iskaz niti odgovara na postavljena pitanja (brani se šutnjom),”¹⁸ – pogrešno je i neprihvatljivo, posebice zaključak da se od “ovog prijedloga očekuju rezultati kad osumnjičenik u istrazi prizna izvršenje kaznenog djela, a zatim se na glavnoj raspravi koristi pravom na šutnju” te “da bi se ovim promjenama uticalo i na efikasnost kaznenog postupka i suzbijanje kriminaliteta.”¹⁹ Navedeno obrazloženje i opravdanje ovoga novog zakonskog rješenja pravno je neutemeljeno i kao takvo neprihvatljivo iz više razloga. Naime, takvo zakonsko rješenje protivno je prije svega načelima neposrednosti, usmenosti i kontradiktornosti glavne rasprave, ali i samom pravu na obranu. Time se faktično anulira optuženikovo pravo na obranu šutnjom. Dodatnu dvojbu potiče i činjenica da takav iskaz od osumnjičenika u fazi istrage može uzeti i ovlaštena službena osoba, dakle i stručni suradnik, pa se postavlja pitanje treba li i na takvom iskazu zasnivati sudsku odluku čak i onda kad se optuženik na glavnoj raspravi brani šutnjom!

3. Člankom 22. Novele ZKP/BIH/08 dopunjena je odredba čl. 77. ZKP/BIH/03 tako što je omogućeno da osumnjičenika u istrazi pored tužitelja, kako je to prehodno navedeno, može ispitati i “*ovlaštena službena osoba.*” Prema odredbi čl. 20. t. f. istoga zakona, propisano je da je “ovlaštena službena osoba, osoba koja ima odgovarajuća ovlaštenja unutar policijskih organa Bosne i Hercegovine, uključujući Državnu agenciju za istrage i zaštitu, Državnu graničnu službu, Sudsku i financijsku policiju, kao i unutar carinskih organa, poreskih organa i organa vojne policije u Bosni i Hercegovini. Pod ovlaštenim službenim osobama smatraju se i stručni suradnici odnosno

¹⁷ Novelirana odredba čl. 273. st. 2. ZKP/BIH/03 glasi: “Ako se u tijeku glavne rasprave optuženik koristi pravom da nije dužan iznijeti svoju obranu ili odgovarati na postavljena pitanja, zapisnik o iskazu optuženika koji je dan u istrazi može se po odluci suca ili predsjednika vijeća pročitati i koristiti kao dokaz na glavnoj raspravi samo ako je optuženik prilikom saslušanja u istrazi bio upozoren u skladu s člankom 78. stav (2) točka c) ovog zakona.”

¹⁸ H. Sijerčić-Čolić: Osvrt na nova rješenja u Zakonu o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine koja se odnose na istragu i postupak optuživanja, *Pravo i pravda*, 1/2007., str. 15.

¹⁹ H. Sijerčić-Čolić: op. cit., str. 15.

istražitelji Tužilaštva BiH koji rade po ovlastima tužitelja.” Teško je utvrditi što je stvarni razlog omogućivanja da osumnjičenika u istrazi mogu ispitivati i nevedene ovlaštene službene osobe. Zasigurno nije navodna namjera da se izbjegne “nepotrebno odugovlačenje postupka” kad je, vremenski gledano, potpuno nebitno tko ispituje osumnjičenika. Opravdanije je zaključiti da će ga brže, lakše, potpunije i zakonitije ispitati ovlaštenu tužitelj nego ovlaštena službena osoba koja najčešće nema odgovarajuće pravničko znanje, a pogotovo ne potrebno iskustvo.

4. Člankom 11. Novele ZKP/BIH/08 dopunjena je odredba čl. 45. st. 2. ZKP/BIH/03 tako što je uveden nov slučaj obvezatne obrane time što je propisano da “osumnjičenik, odnosno optuženik *mora imati branitelja prilikom izjašnjenja o prijedlogu za određivanje pritvora, za vrijeme dok pritvor traje.*” Izjašnjenje optuženika o prijedlogu za određivanje ili produljenje pritvora je opravdano, kao i nazočnost njegova branitelja tom izjašnjenju, pa se ova novina smatra opravdanom i korisnom.

5. Noveliranom odredbom čl. 45. st. 5. ZKP/BIH/03 prošireni su razlozi po kojima se utvrđuje postojanje “*interesa pravde*” kao obligatornog uvjeta za priznavanje obvezne obrane. Tako je tom odredbom određeno da će “branitelj biti postavljen osumnjičeniku, odnosno optuženiku ako sud utvrdi da je to zbog složenosti predmeta, mentalnog stanja osumnjičenika odnosno optuženika ili drugih okolnosti u interesu pravde.” Te druge okolnosti mogu biti brojne i različite, što bi u praksi moglo prouzročiti nejednako postupanje prilikom utvrđenja njihova postojanja.

6. Prema noveliranoj odredbi čl. 85. st. 3. ZKP/BIH/03 proizlazi da će se, ako je potrebno da se utvrdi poznaje li svjedok osobu ili predmet, tražiti od njega prvo da ih opiše ili da navede znakove po kojima se razlikuju, pa će mu se tek poslije pokazati radi prepoznavanja, i to zajedno s drugim njemu nepoznatim osobama, odnosno ako je to moguće - zajedno s predmetima iste vrste. Stavom 4. navedene odredbe, kao novina, omogućeno je da ako prepoznavanje nije moguće u skladu sa stavom 3., prepoznavanje će se izvršiti *na osnovi prepoznavanja fotografija* te osobe ili predmeta postavljenih među fotografijama svjedoku nepoznatih osoba ili predmeta iste vrste. Nekritično i olako pribjegavanje “nemogućnosti” neposrednog prepoznavanja može u praksi dovesti do prečestog korištenja postupka prepoznavanja po fotografijama, što je u svakom slučaju manje poželjno od osobnog prepoznavanja.

7. U pogledu mjera za osiguranje nazočnosti osumnjičenika odnosno optuženika i uspješno vođenje kaznenog postupka, prva novina odnosi se na zakonsku obvezu omogućivanja njihova izjašnjenja o prijedlogu za određivanje odnosno produljenje pritvora. Tako, odredbom čl. 37. Novele ZKP/BIH/08 izmijenjena je dosadašnja odredba čl. 131. tako što st. 2. propisuje: “*Pritvor određuje ili produljuje rješenjem sud na prijedlog tužitelja a nakon što sud prethodno sasluša osumnjičenika, odnosno optuženika na okolnosti razloga*

zbog kojih se pritvor predlaže, osim u slučaju iz člana 132. stav (1) tačka a) ovog zakona.”²⁰ Naime, Ustavni sud BiH zauzeo je stajalište o tome da su povrijeđene odredbe čl. 5. st. 3. EKLJP ako sud donese rješenje o određivanju pritvora, a da prije toga osumnjičenik nije izveden pred sud te saslušan o pitanjima koja se odnose na lišavanje slobode. Do tada se u praksi optuženiku određivao pritvor bez održavanja ročišta u sudu i njegova izjašnjenja o prijedlogu tužitelja za određivanje pritvora. Ovom se dopunom osigurava potpunija zaštita prava na osobnu slobodu, što je u skladu sa zahtjevima iz čl. 5. st. 3. EKLJP. I sam ESLJP u više je predmeta izrekao da princip jednakosti strana u postupku zahtijeva da osumnjičenik odnosno optuženik bude saslušan prije nego mu se odredi ili produlji pritvor.²¹ U vezi s navedenim postavlja se opravdano pitanje: je li neophodno ponovno izjašnjenje optuženika o prijedlogu kojim se predlaže produljenje pritvora iz *istih* zakonskih osnova i *istih* razloga jer već postoji njegov stav o takvom prijedlogu koji treba samo iznova ocijeniti? Čini se ipak da nije neophodno jer je suvišno tražiti njegovo izjašnjenje dva pa čak i više puta, u sadržajnom pogledu o pravno i činjenično istovjetnom prijedlogu.

Odredbom čl. 131. st. 4. noveliranog ZKP/BiH/03 propisano je da će po prijedlogu optuženika ili branitelja za ukidanje pritvora koji je zasnovan na novim činjenicama sud održati ročište, odnosno sjednicu vijeća, o čemu će obavijestiti stranke i branitelja. Protiv rješenja o odbijanju prijedloga za ukidanje pritvora dopuštena je žalba. Ako prijedlog nije zasnovan na novim činjenicama koje su značajne za ukidanje pritvora, sud neće donijeti posebno rješenje. Održavanje ročišta, odnosno javne sjednice u ovim je slučajevima opravdano. Opravdana je i žalba protiv rješenja o odbijanju prijedloga za ukidanje pritvora. Ostaje, međutim, nejasno zašto zakonodavac nije predvidio obvezu suda na donošenje posebnog rješenja i onda kad nađe da prijedlog nije zasnovan na novim činjenicama. Postavlja se logično pitanje: u kojoj će formi uopće donijeti svoju odluku naspram formalnog, pisanog prijedloga optuženika? Pravilnije bi rješenje bilo da i takvu odluku sud donese u formi rješenja kojim bi takav prijedlog odbacio i protiv kojeg bi također bila dopuštena posebna žalba.

Još je jedna značajna novina u okviru odredaba o pritvoru. Člankom 38. Novele ZKP/BIH/08 promijenjena je dosadašnja odredba čl. 132. st. 1. t. d.

²⁰ Stavkom 3. članka 131. noveliranog ZKP/BIH/03 propisano je da je “tužitelj dužan podnijeti obrazložen prijedlog za produženje pritvora sudu najkasnije pet dana prije isteka roka iz rješenja o pritvoru.”

²¹ Navedeno pravno stajalište ESLJP izraženo je u više predmeta: *Sanchez-Reisse protiv Švicarske* (1986.), *Toth protiv Austrije* (1991.), *Kampanis protiv Grčke* (1995.), *Assenov i drugi protiv Bugarske* (1998.), *Niedbala protiv Poljske* (2000.), *Frommelt protiv Lihtenštajna* (2004.).

ZKP/BIH/03 koja je predviđala da se pritvor može odrediti ako je zbog načina učinjenja kaznenog djela i prouzrokovane posljedice njegovo produljenje bilo neophodno zbog "sigurnosti građana ili imovine." Novelom je propisano da se pritvor može odrediti "u izvanrednim okolnostima, ako se radi o kaznenom djelu za koje se može izreći kazna zatvora deset godina ili teža kazna a koje je posebno teško s obzirom na način počinjenja ili posljedice kaznenog djela, ako bi puštanje na slobodu rezultiralo stvarnom prijetnjom narušavanja javnog reda." Kao razlog za navedenu promjenu dosadašnje odredbe navodi se prečesto i nekritično tumačenje i određivanje pritvora samo zbog "sigurnosti građana ili imovine,"²² kao i zbog toga što dosadašnja zakonska osnova za pritvor nije bila u skladu s kriterijima ESLJP koji je ukazao na remećenje "javnog reda" kao opravdan uvjet za određivanje pritvora.²³ Čini se da je nova formulacija pritvorske osnove iz točke d. stava 1. članka 132. noveliranog ZKPBiH/03 također nedovoljno jasna i preširko postavljena, posebice sintagma "izvanredne okolnosti". Bolje bi rješenje bilo propisati kao zakonsku mogućnost izricanja mjere pritvora u navedenom kontekstu samo u iznimnim slučajevima i u pravilu kad je riječ o najtežim oblicima teških kaznenih djela, pri čemu bi trebalo taksativno, ali i vrlo precizno navesti zbog čega bi bilo moguće izreći mjeru pritvora i u tim slučajevima te tako onemogućiti samovoljno proširenje razloga za pritvaranje osumnjičenika odnosno optuženika i onda kada to objektivno nije potrebno.

2. Postupak optuživanja i kontrola optužnice

1. U vezi s pravnim položajem osumnjičenika u prethodnom postupku postavljena su i pitanja može li se istraga okončati i optužnica podići bez ispitivanja osumnjičenika, tko ga ima pravo ispitati i u kojoj ga fazi postupka treba ispitati. Odgovori na ta pitanja dani su zadnjom Novelom. Tako, člankom 61. Novele ZKP/BIH/08 dopunjena je odredba članka 225. ZKP/BIH/03 tako što je sada izrijekom propisano da se "optužnica ne može podići ako osumnjičenik nije bio ispitan." Već je navedeno da prema odredbi čl. 22. Novele ZKP/BIH/08 osumnjičenika, osim tužitelja, može ispitati i ovlaštena službena oso-

²² Prema podacima Misije OSCE-a u BiH iz siječnja 2006.

²³ ELSLJP se o tome izjasnio u više svojih predmeta. Tako je u predmetu *Letellier protiv Francuske* (1991.) u odnosu na korištenje pritvorske osnove remećenja "javnog reda" kao uvjeta za određivanje pritvora, ukazao na to da su tijela vlasti, pored postojanja ozbiljnosti kaznenog djela ili optužbi koje su podignute protiv osobe, dužna dokazati da bi puštanje te osobe na slobodu remetilo "javni red". U predmetu *I. A. protiv Francuske* (1998.) također je ukazao da nije dovoljno pozivanje na apstraktan način na prirodu određenoga kaznenog djela i okolnosti u kojima je ono počinjeno, kao ni na moguće reakcije oštećene strane.

ba, što je također značajna, ali i dvojbeno novina u prethodnom postupku. Pravilo je da se on saslušava na početku istrage, a u svakom slučaju prije njezina okončanja, odnosno prije podnošenja optužnice.

2. U postupku *kontrole optužnice*, koju vrši sud preko suca za prethodno saslušanje, odlučuje se o optužnici u skladu sa zakonom tako što se ona u cijelosti ili u pojedinim točkama potvrđuje ili se odbija njezino potvrđivanje. Člankom 63. Novele ZKP/BiH/08 promijenjena je odredba čl. 228. ZKP/BiH/03 tako što je sada propisano da će u postupku odlučivanja o optužnici, odmah po njezinu prijemu, sudac za prethodno saslušanje *ispitati* je li sud nadležan, je li djelo obuhvaćeno amnestijom, pomilovanjem ili zastarom ili postoje li druge smetnje koje isključuju kazneni progon te je li optužnica sastavljena u skladu sa čl. 227. ZKP/BiH/03. Ako sud nađe da optužnica nije propisno sastavljena, zatražit će *ispravku* ili *dopunu* optužnice i upozoriti na posljedice propuštanja. S tim u vezi produljen je rok za potvrđivanje optužnice u složenim predmetima sa 8 na 15 dana od dana prijema optužnice. Nadalje, ako *odbije potvrditi* sve ili pojedine točke optužnice, sudac za prethodno saslušanje donijet će *posebno rješenje* koje se dostavlja tužitelju. Protiv tog rješenja dopuštena je *žalba* tužitelja u roku od 24 sata, koja prije nije bila dopuštena, što je posebna novina u okviru ovih odredaba. O toj žalbi odlučuje vijeće trojice sudaca u roku od 72 sata. I ove su novine objektivno prihvatljive.

3. Kad je riječ o *prethodnim prigovorima*, praksa je ukazala na nelogičnost dosadašnje odredbe prema kojoj su se ti prigovori podnosili *nakon* potvrđivanja optužnice, o kojima je odlučivano nakon održavanja ročišta o izjašnjenju o krivnji. Člankom 63. st. 5. Novele ZKP/BiH/08 predviđeno je da se nakon potvrđivanja optužnice optuženik obavještava da u roku 15 dana od dana dostavljanja optužnice ima pravo na podnošenje prethodnih prigovora, kao i da će ročište o izjašnjenju o krivnji biti zakazano odmah *nakon* donošenja odluke o prethodnim prigovorima, odnosno po isteku roka za ulaganje prethodnih prigovora, što do sada nije bio slučaj. Ta je novina očekivana i pozitivna jer je posve prirodno da će i samo izjašnjenje ovisiti o stavu osumnjičenika o optužnici: ako naime namjerava podnijeti prethodne prigovore, logično je očekivati da neće priznati krivnju. Međutim, zakonodavac nije bio dosljedan pa podnošenje prethodnih prigovora predvidio *prije* potvrđivanja optužnice, jer se postavlja također logično pitanje: ako sudac za prethodno saslušanje potvrdi optužnicu kao pravilnu i zakonitu u svakom pogledu, čemu onda prigovori protiv takve optužnice? Još je nejasnije što će učiniti taj sudac ako nađe da su prethodni prigovori opravdani i na zakonu zasnovani? Mora li ukinuti svoju već potvrđenu optužnicu i što onda nakon toga s njom raditi? Vratiti je tužitelju na ispravak, dopunu ili na podnošenje nove optužnice? U kojoj će formi sudac donijeti svoju odluku i ima li tužitelj pravo žalbe protiv takve odluke? Na ova važna pitanja zakonodavac nije dao odgovor, a morao ih je dati!

U vezi s ovim zakonskim rješenjem još je jedna dvojbeni zakonska odredba. Naime, čl. 67. st. 1. t. d. Novele ZKP/BIH/08 propisuje da se prethodnim prigovorima, pored ostalog, može osporiti i “zakonitost dokaza”. Ako sudac za prethodno saslušanje usvoji navedeni prigovor, *odlučit će da se takav dokaz izdvoji iz spisa i vrati tužitelju*.²⁴ Protiv rješenja kojim se odlučuje o prethodnim prigovorima, uključujući i o odluku o nezakonitim dokazima, žalba nije dopuštena! Praksa je opravdano postavila pitanje: može li tako važnu odluku o zakonitosti odnosno nezakonitosti jednoga dokaza, a on često može biti presudni dokaz za konačni ishod jednoga kaznenog predmeta, donijeti sudac za prethodno saslušanje kao sudac pojedinac, prije održane glavne rasprave i prije upoznavanja i ocjene i svih drugih dokaza optužbe i obrane o kojima također može ovisiti sama zakonitost tog dokaza? I još protiv takve odluke nezadovoljna stranka nema pravo žalbe? Ova zakonska odredba nije pravno utemeljena i kao takva je neodrživa.

4. Novina u *postupku izjašnjenja o krivnji* je u tome što prema čl. 63. st. 5. Novele ZKP/BIH/08 to izjašnjenje slijedi nakon što sudac za prethodno saslušanje donese odluku po prethodnim prigovorima (ako su izjavljeni), odnosno protekom roka za podnošenje prethodnih prigovora, što je bolje rješenje nego ono prethodno kad se optuženik izjašnjavao o krivnji prije podnošenja prethodnih prigovora. Promjene se učinjene i u tome što se sada optuženik, prije davanja izjave o priznanju krivnje, potpunije upoznaje o svim mogućim posljedicama priznanja krivnje. Prilikom razmatranja izjave o priznanju krivnje, provjerava se razumije li optuženik da se izjavom o priznanju krivnje odriče prava na suđenje. Ako sud prihvati izjavu o priznanju krivnje, nastavlja se s glavnom raspravom za izricanje kaznenopravne sankcije. Praksa je pokazala da se optuženici vrlo rijetko odlučuju na priznanje krivnje pred sucem za prethodno saslušanje,²⁵ a mnogo češće u okviru tog priznanja traže i nagodbu s tužiteljem o kaznenoj sankciji, što je sasvim logično i očekivano.

6. Institut *pregovaranja o krivnji* uveden je ZKP/BIH/03 i zadržan i zadnjom Novelom ZKP/BIH/08, s neznatnim izmjenama. Tako, odredbom čl. 66. te novele²⁶ predviđeno je da osumnjičenik odnosno optuženik i njegov branitelj mogu do završetka glavne rasprave odnosno rasprave pred žalbenim vijećem pregovarati s tužiteljem o uvjetima priznanja krivnje za djelo za koje se tereti, što znači da se pregovaranje o krivnji može odvijati tijekom cijeloga kaznenog

²⁴ U praksi su česti slučajevi da nezakoniti dokazi ostaju u sudskom spisu.

²⁵ U Županijskom sudu u Sarajevu od ukupno riješenih 98 kaznenih predmeta u 2007. godini u svega 3 predmeta optuženici su priznali krivnju.

²⁶ O poteškoćama i nedosljednostima u primjeni instituta sporazuma o priznanju krivnje zabilježenih u pregledanih 305 sudskih predmeta opširnije vidjeti: Misija OSCE u BiH: Sporazum o priznanju krivnje: primjena pred sudovima u BiH i usklađenost sa međunarodnim standardima za zaštitu ljudskih prava, Sarajevo, 2006.

postupka i za svako kazneno djelo.²⁷ Međutim, sporazum o priznanju krivnje ne može se zaključiti ako se optuženik na ročištu za izjašnjavaње o krivnji izjasnio da je kriv. Prilikom pregovaranja tužitelj može predložiti izricanje kazne ispod posebnog zakonskog minimuma kazne zatvora za to kazneno djelo, odnosno blažu vrstu sankcije u skladu sa zakonom. Sporazum o priznanju krivnje sastavlja se u pisanoj formi i uz optužnicu dostavlja sucu za prethodno saslušanje, sucu pojedincu odnosno sudskom vijeću. Dosadašnji okvir provjeravanja sporazuma o priznanju krivnje širi se i na razmatranja pitanja je li "dogovorena" kaznenopravna sankcija u skladu s kaznenim zakonom te je li oštećeniku pružena mogućnost da se pred tužiteljem izjasni o imovinsko-pravnom zahtjevu. Sudac za prethodno saslušanje, sudac pojedinac odnosno sudsko vijeće taj sporazum može prihvatiti ili odbaciti. Ako sud prihvati sporazum o priznanju krivnje, izjava optuženika unijet će se u zapisnik i nastaviti s raspravom za izricanje kaznenopravne sankcije predviđene sporazumom. Ako sud odbaci taj sporazum, svoju odluku saopćit će strankama i branitelju te istovremeno odrediti datum održavanja glavne rasprave, koja mora biti održana u roku od 30 dana. Sud je također dužan obavijestiti i oštećenika o rezultatima pregovaranja o krivnji.

Nagodba o krivnji preuzeta je iz anglo-američke pravne tradicije u formi i po sadržaju kakvu ne poznaju europska kontinentalna prava. Je li ovaj *im-plantant* pravno utemeljen i održiv u domaćem kaznenom postupku, pokazat će vrijeme! Već sada je sigurno da on pridonosi bržem rješavanju većeg broja kaznenih predmeta, čime se ostvaruje veća efikasnost i ekonomičnost u postupanju tijela kaznenog progona i pravosuđenja.²⁸ Međutim, ne samo s pravnoteorijskog aspekta već i s aspekta kaznenopravne prakse postavlja se pitanje njegove pravne legitimnosti, prije svega zbog činjenice da kaznenom postupku nije primjerena nikakva nagodba o krivnji budući da nju jedino sud može i mora utvrditi. Najmanje o njoj može pregovarati optuženik jer on nije u objektivnoj poziciji da o tome uopće pregovara. On treba priznati krivnju

²⁷ Novelirana odredba čl. 231. st. 1.-3. ZKP/BIH/03 glasi:

(1) Osumnjičenik, odnosno optuženik i njegov branitelj mogu do završetka glavne rasprave, odnosno rasprave pred apelacionim vijećem pregovarati s tužiteljem o uvjetima priznavanja krivnje za djelo za koje se osumnjičenik, odnosno optuženik tereti.

(2) Sporazum o priznanju krivnje ne može se zaključiti ako se optuženik na ročištu za izjašnjavaње o krivnji izjasnio da je kriv.

(3) Prilikom pregovaranja sa osumnjičenikom, odnosno optuženikom i braniteljem o priznanju krivnje u skladu sa stavom (1) ovog članka, tužitelj može predložiti izricanje kazne ispod zakonom određenog minimuma kazne zatvora za to kazneno djelo, odnosno blažu sankciju za osumnjičenika, odnosno optuženika u skladu s kaznenim zakonom.

²⁸ U već spomenutom Županijskom sudu u Sarajevu, od ukupno riješenih 98 kaznenih predmeta u 2007. godini u 34 predmeta, ili u 33% slučajeva, optuženici su postigli nagodu s tužiteljem.

bez ikakvih uvjeta, a tek potom može tražiti nagodbu s tužiteljem o kaznenoj sankciji. Osim toga, *sporazum* i *nagodba* civilistički su pojmovi pa se kao takvi i ne bi mogli koristiti u kaznenom postupku. Praksa je pokazala da se taj institut često nekritički koristi čak i kod najtežnih kaznenih djela, uz dogovaranje nerazmjerno malih kazni, koje čak i sudovi prihvaćaju. Jedan od prigovora je i taj da se taj institut koristi kao sredstvo i način prisile optuženika da pristane na nagodbu, npr. u slučajevima kada tužitelj nema dovoljno dokaza za svoju optužbu. U svakom slučaju sporazum o uvjetima za priznanje krivnje treba zadržati, ali ga treba preoblikovati u skladu s modelom toga instituta kakav poznaju npr. kaznenoprocena zakonodavstva u Italiji ili Hrvatskoj.

3. Stadij glavne rasprave

1. U odredbama o stadiju glavne rasprave nije bilo bitnih novina, osim nekoliko manje značajnih izmjena i dopuna. Odredbom članka 68. Novele ZKP/BIH/08 uvedeno je *predraspravo ročište* koje do sada nije postojalo. Tako je novim čl. 233a. noveliranog ZKP/BIH/03 propisano da u toku priprema za glavnu raspravu sudac ili predsjednik vijeća može održati ročište sa strankama i braniteljem na kojem bi se razmotrila pitanja relevantna za glavnu raspravu. To je neobavezna (pred)faza glavne rasprave, što znači da se i ne mora održati. Cilj toga ročišta je bolja priprema za glavnu raspravu koja bi uključivala dogovor stranaka sa sudom o vremenu početka i trajanja glavne rasprave s planom održavanja pojedinih ročišta, o načinu i redoslijedu izvođenja dokaza te dogovor i o svim drugim pitanjima o kojima ovisi nesmetano trajanje i uspješno okončanje glavne rasprave. Ova je novima u kaznenom postupku prihvatljiva i korisna jer će dovesti do efikasnijeg i ekonomičnijeg provođenja glavne rasprave kao središnje i najvažnije faze kaznenog postupka.

2. Člankom 72. Novele ZKP/BIH/08 promijenjena je dosadašnja odredba iz čl. 253. st. 1. ZKP/BIH/03 koja je propisivala da se o radu na glavnoj raspravi vodi zapisnik u koji se mora *doslovno* unijeti cijeli tok glavne rasprave, tako da se ovom novom odredbom i nadalje određuje da se na glavnoj raspravi vodi zapisnik, ali se u njega ne mora unositi cijeli tok rasprave, pogotovo ne doslovno, što je zapravo i nemoguće, već samo *bitan sadržaj* onoga što se čulo na raspravi. Ako je glavna rasprava snimana u skladu sa zakonom, prijepis poduzete radnje dostavit će se na opravdan zahtjev strankama i branitelju najkasnije u roku tri dana od preduzete radnje na glavnoj raspravi.

3. Člankom 73. st. 2. Novele ZKP/BIH/03 uvedena je nova obveza za suca odnosno predsjednika vijeća po kojoj će poučiti *optuženika* da može dati iskaz u tijeku dokaznog postupka *u svojstvu svjedoka* i ako odluči dati takav iskaz, bit će opomenut i upozoren u smislu članka 86. ovog zakona, a potom podvrgnut direktnom i unakrsnom ispitivanju u skladu sa zakonom. U tom slučaju

optuženik kao svjedok ne polaže zakletvu, odnosno ne daje izjavu. Ako je potrebno, sud će omogućiti da se o tome pravu optuženik prethodno konzultira sa svojim braniteljem, a ako nema branitelja, ispitat će se je li mu branitelj neophodan. Optuženik se i prema ZKP/BIH/03 u kaznenom postupku može pojaviti kao procesni subjekt i kao izvor saznanja o činjenicama koje se utvrđuju pred kaznenim sudom. On ipak prvenstveno ima svojstvo stranke u kaznenom postupku u kojem obavlja funkciju obrane. Međutim, njegov iskaz može poslužiti i kao izvor saznanja o činjenicama, do kojih se dolazi njegovim neformalnim ispitivanjem od strane policije u predistražnom postupku, zatim njegovim ispitivanjem u istrazi od strane tužitelja te njegovim ispitivanjem u svojstvu optuženika na glavnoj raspravi. Kada je riječ o optuženiku kao procesnom subjektu, od odlučnog je značenja njegovo izjašnjenje o optužbi. Stoga njegovo saslušanje i u svojstvu svjedoka u istoj kaznenoj stvari nije ni potrebno ni nužno.²⁹

4. Člankom 76. Novele ZKP/BIH/08 dopunjena je dosadašnja odredba čl. 262. st. 1. ZKP/BIH/03 tako što je predviđeno da se pitanja svjedoku koja postavlja suprotna stranka sada mogu odnositi “*i (na) pitanja u korist vlastitih tvrđenja.*” Ova odredba nije potpuno jasna, zbog čega može dolaziti do stonovitih poteškoća oko toga koja su to pitanja koja idu u korist vlastitih tvrđenja budući da na glavnoj raspravi ionako često dolazi do prijepora o tome koje je pitanje dopušteno, a koje zabranjeno.

5. Prema noveliranoj odredbi članka 266. st. 2. ZKP/BIH/03, tekst zakletve odnosno izjave *svjedoka* sada glasi: “Zaklinjem se - izjavljujem da ću o svemu što pred Sudom budem pitan govorniti istinu i da ništa od onoga što mi je poznato neću prešutjeti.” Prema odrebi čl. 270. st. 4. istog zakona, tekst zakletve *vještaka* odnosno izjave glasi: “Zaklinjem se čašću - izjavljujem da ću govoriti istinu i da ću točno i potpuno iznijeti svoj nalaz i mišljenje.” Takav sadržaj zakletve svjedoka i vještaka više odgovara građaninu neovisno o njegovim opredjeljenjima. Novina je i u tome što će sada prema stavku 5. članka 266. noveliranog ZKP/BIH/03 pisani nalaz i mišljenje vještaka biti prihvaćen kao dokazni materijal samo ako je taj vještak *svjedočio* na pretresu.

6. Noveliranom odredbom čl. 272. st. 3. ZKP/BIH/03 promijenjena je dosadašnja odredba tako što je sada propisano da se stranke, branitelj i oštećenik obvezatno uvijek pozivaju da prisustvuju ispitivanju svjedoka prije glavne rasprave ili izvođenju rekonstrukcije, što znači da se ta saslušanja izvan sudnice mogu provesti i bez njihove nazočnosti jer je sada dovoljno da se na ta

²⁹ Međutim, uvođenjem materijalnog pojma okrivljenika kako ga definiraju standardi Evropskog suda za ljudska prava, pod kojim podrazumijevamo osobu kojoj su policija i drugi organi kaznenog progona na bilo koji način priopćili da je smatraju mogućim počiniteljem kaznenog djela, prema nekim stajalištima legitimira taj iskaz kao valjan dokaz u kasnijem kaznenom postupku. O tome: D. Krapac, Ishodišta za reformu kaznenog postupka..., str. 9.

saslušanja samo uredno pozovu. Kao izuzetak od neposrednog provođenja dokaza dopunom st. 1. čl. 273. navedenog zakona omogućeno je da su iskazi dani u istrazi dopušteni kao dokaz na glavnoj raspravi i mogu biti korišćeni i prilikom direktnog, a ne samo unakrsnog ispitivanja ili pobijanja iznesenih navoda ili u odgovoru na pobijanje, nakon čega se prilažu kao dokazni materijal.

7. Položaj *oštećenika* u kaznenom postupku, onako kako je uređen ZKP/BIH/03, ostao je u bitnome nepromijenjen. Jedino su odredbe o *imovinskopravnom zahtjevu* dopunjene tako što je odredbom čl. 50. Novele ZKP/BIH/08 propisano da su tužitelj i sud dužni prikupiti dokaze i o imovinskopravnom zahtjevu vezanom za kazneno djelo, kao i to da će tužitelj odnosno sud ispitati osumnjičenika odnosno optuženika i o činjenicama vezanim za prijedlog ovlaštene osobe. Posebna novina je u tome da sud može predložiti oštećeniku i optuženiku provođenje *postupka medijacije* putem medijatora u skladu sa zakonom ako ocijeni da je imovinskopravni zahtjev takav da je svrsishodno da ga uputi na medijaciju. Prijedlog za upućivanje na medijaciju mogu dati i oštećenik, optuženik te njegov branitelj do završetka glavne rasprave. Očekivalo se da će ovom novelom biti znatnije poboljšan položaj oštećenika kao žrtve kaznenog djela, ali do toga ni ovaj put nije došlo.

4. Postupak o pravnim lijekovima

1. Postupak o pravnim lijekovima i nakon zadnje Novele ZKP/BIH/08 ostao je u osnovi isti iako je prije svega s aspekta kaznenopravne prakse postojala potreba za određenim promjenama. I nadalje su zadržana zakonska rješenja prvi put uvedena ZKP/BIH/03 kao što su: zakonska mogućnost ispitivanja presude samo u onom dijelu u kojem se ona pobija žalbom, što znači nikada i ni u kojem pravcu po službenoj dužnosti, obveza žalbenog vijeća da nakon ukidanja prvostupanjske presude predmet ne može vratiti tom sudu na ponovno suđenje, već mora sam održati pretres, postojanje samo jednoga izvanrednog pravnog lijeka – ponavljanje kaznenog postupka, što znači da kao posebni izvanredni pravni lijekovi više ne postoje zahtjev za zaštitu zakonitosti, zahtjev za izvanredno preispitivanje presude i zahtjev za izvanredno ublažavanje kazne te neki drugi.

2. Kad je riječ o redovnim pravnim lijekovima, ZKP/BIH/03 poznavao je žalbu protiv prvostupanjske presude (čl. 292.-317.) i žalbu protiv rješenja (čl. 318.-323.), ali ne i žalbu protiv drugostupanjske presude ni po kojoj osnovi. Člankom 95. Novele ZKP/BIH/08 iznimno je dopuštena i žalba protiv drugostupanjske presude (čl. 317a.), što je zapravo najznačajna novina u okviru odredaba o pravnim lijekovima. Tako je noveliranom odredbom čl. 317a. ZKP/BIH/03 izrijekom propisano da je "protiv presude vijeća apelacionog odjeljenja dopuštena žalba u slučaju: (a) ako je vijeće apelacionog odjeljenja

preinačilo prvostupanjsku presudu kojom je optuženik oslobođen od optužbe i izreklo presudu kojom se optuženik proglašava krivim; (b) ako je vijeće apelacionog odjeljenja povodom žalbe na oslobađajuću presudu na raspravi donijelo presudu kojom se optuženik proglašava krivim.” Pozitivno je rješenje što je sada omogućeno pobijanje i drugostupanjske presude, barem po jednoj od prijašnje tri osnove. Nije dobro što nisu uzeti i drugi opravdani razlozi odnosno osnove po kojima bi također trebalo dopustiti žalbu i protiv tih odluka. Naime, čini se opravdanom nemogućnost pobijanja odluke vijeća apelacionog odjeljenja *kada je ono izreklo kaznu dugotrajnog zatvora ili potvrdilo prvostupanjsku presudu kojom je izrečena ta kazna* jer vrednovanje okolnosti o kojima ovisi vrsta i visina kaznenopravne sankcije odnosno kazne ionako po zakonu pripada svakom sucu pojedinačno odnosno svakom vijeću, pri čemu je važnije da odluka o krivnji bude neupitna. Međutim, i nadalje je potrebno omogućiti žalbu optuženiku ne samo protiv presude apelacionog odjeljenja ako je ono na sjednici žalbenog vijeća ili na održanoj raspravi preinačilo presudu prvostupanjskog suda kojom je optuženik oslobođen od optužbe i izreklo presudu kojom se on proglašava krivim već i onda ako je vijeće apelacionog odjeljenja na održanoj *raspravi* u povodu žalbe i protiv *osuđujuće* presude donijelo presudu kojom se optuženi proglašava krivim za *teže kazneno djelo* i kojom mu se izriče *teža kaznenopravna sankcija*.³⁰ Činjenica je da se taj optuženik donošenjem presude apelacionog vijeća prvi put susreće s odlukom o krivnji za teže kazneno djelo i s odlukom o težoj kazni, pa upravo zbog toga ne bi bilo pravdeno ne omogućiti mu da posebnom žalbom traži preispitivanje i te odluke o krivnji i odluke o kazni s kojima se prvi put susreo neovisno o tome koji je sud donio tu presudu. Ne samo da je to nepravedno rješenje prema tom građaninu već je i u izravnoj suprotnosti s međunarodnim standardima o djelotvornom pravnom lijeku koji upućuju na to da svaki građanin ima pravo najmanje jednom pobijati odluku bilo kojeg tijela vlasti, a pogotovo odluku kaznenog suda o krivnji i kazni, s kojom se prvi put susreće. Ako se optuženiku i u tom slučaju ne omogući žalba protiv takve presude, u praksi će se događati da će se takvi osuđenici upućivati na dugogodišnje kazne zatvora, i to zbog osude u pravilu za teža kaznena djela i težu kaznu, a da nisu imali ni zakonske ni stvarne mogućnosti da traže barem jednom preispitivanje od strane višeg suda te odluke kojom je bitno pogoršan i otežan njihov pravni položaj. Stoga bi trebalo i po navedenoj osnovi omogućiti žalbu protiv drugostupanjske presude.

³⁰ Moguće je, a u praksi se to ponekad i događa, da se npr. osuđujuća presuda zbog kaznenog djela sudjelovanja u tuči u odnosu na jednog suoptuženika, na održanoj raspravi, prihvaćajući žalbu tužitelja, preinači u osuđujuću presudu kojom se taj isti suoptuženik sada proglasi krivim za kazneno djelo ubojstva u pokušaju za koje je prvobitno i bio optužen te mu za isto kazneno djelo bude izrečena stroža kazna zatvora.

3. Kad je riječ o žalbi protiv prvostupanjske presude, u pogledu *bitnih povreda odredaba kaznenog postupka* jedinu novinu donosi odredba čl. 297. st. 2. noveliranog ZKP/BIH/03 koja propisuje da bitna povreda odredaba kaznenog postupka postoji ako sud u toku glavne rasprave ili prilikom donošenja presude nije primijenio ili je nepravilno primijenio koju odredbu ovog zakona, a to je bilo ili je moglo biti od utjecaja na zakonito i pravilno donošenje presude, što znači da se ta povreda ne može počiniti i “*za vrijeme pripremanja glavne rasprave*” kao do sada jer se pripreme za raspravu sada vrše na predraspravnom ročištu. Ova promjena je logična i opravdana.

4. Prema odredbi čl. 317. st. 1. ZKP/BIH/03, odredbe koje se odnose na glavnu raspravu u prvostupanjskom postupku shodno se primjenjuju i na raspravu pred vijećem žalbenog suda. Odredba st. 2. navedenog članka Novelom je promijenjena tako da ta novelirana odredba sada propisuje da “ako vijeće apelacionog odjeljenja ustanovi da je potrebno ponovo izvesti već izvedene dokaze u prvostepenom postupku, *iskazi saslušanih svjedoka i vještaka* i pismeni nalaz i mišljenje bit će prihvaćeni kao dokazi i mogu biti pročitani ili reproducirani ukoliko su ti svjedoci i vještaci prilikom svjedočenja bili unakrsno ispitani od suprotne stranke ili branitelja, ili nisu bili unakrsno ispitani od suprotne stranke ili branitelja iako im je to bilo omogućeno kao i u slučaju ako je to ovim zakonom drukčije određeno, te ukoliko se radi o dokazima iz člana 261. stav (2) tačka e) ovog zakona.” Riječ je o prihvatljivoj iznimci od neposrednog izvođenja dokaza saslušanjem svjedoka i vještaka na raspravi pred drugostupanjskim sudom.

5. Zakonsko rješenje sadržano u ZKP/BIH/03, koje nije promijenjeno ni Novelom ZKP/BIH/08, prema kojem drugostupanjski sud nema zakonsku mogućnost, nakon ukidanja prvostupanjske presude, predmet vratiti tom sudu na ponovno suđenje, podliježe ozbiljnim kritikama jer u pojedinim slučajevima predstavlja ozbiljan problem i dovodi do toga da se naponi uloženi u smislu efikasnijeg vođenja kaznenog postupaka zapravo pretvaraju u svoju suprotnost jer objektivno predstavljaju smetnju za efikasno vođenje tog postupka.³¹ Zbog toga je Kazneni odjel Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine argumentirano predlagao izmjenu i dopunu čl. 330. i 331. ZKP/BIH/03 tako što bi drugostupanjski sud, nakon što ukine presudu prvostupanjskog suda, mogao odlučiti da sam održi raspravu i donese odluku u meritumu, ali i mogućnost da pobijanu presudu barem jedanput ukine i predmet vrati prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje, uz davanje decidiranih uputa koja sve procesna pitanja sud prvog stupnja mora raspraviti i koje dokaze mora izvesti, na koje upute drugostupanjski sud ima pravo. Ako prvostupanjski sud postupi po tim

³¹ Stajalište izneseno u obrazloženom pisanom materijalu Kaznenog odjela Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine od 9.6.2008. i dostavljeno predlagачu Ministarstvu pravde BiH.

uputama, a morao bi postupiti, sud drugoga stupnja ne bi trebao drugi i daljnji put ukidati presudu suda prvoga stupnja, već sam, na raspravi pred svojim sudom, ponovnom ocjenom provedenih dokaza i pravilnom primjenom materijalnoga i procesnog kaznenog zakona, odlučiti o glavnom i sporednim predmetima kaznenog postupka. Zadržavanje dosadašnje odredbe i nadalje će u praksi uzrokovati brojne probleme prvenstveno u pogledu osiguranja uvjeta za održavanje rasprave u drugostupanjskom sudu znatno udaljenom od mjesta prebivališta optuženika, svjedoka, vještaka i drugih sudionika kaznenog postupka. Poseban je problem dovođenje i odvođenje pritvorenika iz pojedinih kazneno-popravnih ustanova, pri čemu treba osigurati ne samo dovoljno sudskih policajaca, odgovarajuća prijevozna sredstva i dodatna financijska sredstva već i sigurnost od njihova bijega na putu ili drugih ekscesa prilikom njihova dovođenja.

6. Jedina novina u odredbama koje se odnose na žalbu protiv rješenja sastoji se u tome što se sada u postupku o žalbi protiv rješenja, osim shodne primjene odredaba čl. 293., 295., 301. stav 2., 303. stav 1., 307. i 309., primjenjuju i odredbe iz članka 306. ZKP/BIH/03, što znači da se i rješenje ispituje samo u dijelu koje se žalbom pobija. Ni ova novelirana odredba u praksi nije prihvatljiva iz već navedenih razloga.

7. Prema odredbi čl. 324. noveliranog ZKP/BIH/03, samo je jedan izvanredni pravni lijek: *ponavljanje kaznenog postupka*. Tom je odredbom propisano da se kazneni postupak koji je dovršen pravomoćnim rješenjem ili pravomoćnom presudom može na zahtjev ovlaštene osobe *ponoviti* samo u slučajevima i pod uvjetima predviđenim u ovom zakonu. Novom odredbom članka 324a. predviđeno je i tzv. *nepravo ponavljanje kaznenog postupka* koje se sastoji u tome da se "pravomoćna presuda može preinačiti i bez ponavljanja kaznenog postupka ako je u dvjema presudama ili u više presuda protiv istog osuđenika pravomoćno izrečeno više kazni, a nisu primijenjene odredbe o odmjeravanju jedinstvene kazne za djela u sticaju." Odredbom čl. 325. istog zakona predviđeno je i tzv. *nastavljanje kaznenog postupka*: "ako je kazneni postupak rješenjem pravomoćno obustavljen ili je presudom optužba pravomoćno odbijena zato što nije bilo potrebnog odobrenja, postupak će se na zahtjev tužitelja nastaviti čim prestanu razlozi zbog kojih su donesene navedene odluke". Navedene dopune ranije odredbe su opravdane i s aspekta kaznenopravne prakse korisne jer se na pravičniji način objedinjuje više pravomoćno izrečenih kazni zatvora.

8. Kad je riječ o nepostojanju ostalih dosadašnjih izvanrednih pravnih lijekova, prije svega *zahtjeva za zaštitu zakonitosti*, s aspekta kaznenopravne prakse potreba za njegovim ponovnim vraćanjem u naše kazneno procesno zakonodavstvo apsolutno postoji iz jednostavnog razloga što se i pred prvostupanjskim i pred drugostupanjskim sudom mogu počinuti i čine različite povrede zakona koje bi, barem one najteže, netko morao otkloniti. Bilo bi

bolje rješenje da to urade sami redovni sudovi, a ne Ustavni sud BiH ili Europski sud za ljudska prava. Povrede kaznenog zakona, bilo materijalne bilo procesne, mogu biti vrlo teške i kao takve vrlo nepovoljne za pravni položaj optuženika te tako dodatno ugroziti njegova osnovna ljudska prava i slobode. Tako se na primjer, može dogoditi da sudovi pređu preko odlučnih pitanja u jednoj kaznenoj stvari, npr. da djelo iz optužnice za koje je netko proglašen krivim po zakonu nije kazneno djelo, da nedostaju sva zakonska obilježja tog djela, da postoje okolnosti koje isključuju krivnju optuženika, da je izrečena nepostojeća kaznenopravna sankcija, da je sudsko vijeće bilo nezakonito sastavljeno, da je glavna rasprava održana bez nazočnosti subjekata postupka koji po zakonu moraju nazočiti glavnoj raspravi, da je javna sjednica održana protivno zakonu, da je povrijeđeno optuženikovo pravo na branitelja ili njegovo pravo na upotrebu jezika ili pisma pred kaznenim sudom, ili su počinjene neke druge bitne povrede kaznenog zakona. Navedene i druge slične povrede zakona ne mogu ispravljati ustavni sudovi, kao ni Europski sud za ljudska prava, osim ako su tim ili bilo kojim drugim povredama istovremeno povrijeđena i ustavna prava građanina ili neka od njegovih osnovnih ljudskih prava i sloboda. Uostalom, sam naziv pravnog lijeka govori o povredi zakona, a ne o povredi ustavnih prava ili osnovnih ljudskih prava i sloboda. Kako se, nažalost, u praksi događaju takve povrede zakona, čak i u drugostupanjskim presudama, logičan je i opravdan zaključak da takve nezakonite odluke ne bi smjele ostati neispravljene, imajući pritom u vidu da bi se obvezatnost ispravljanja tih nezakonitosti morala odnositi samo na pojedinačne i taksativno nabrojene povrede kako materijalnoga tako i procesnog kaznenog zakona, a ne i na sve povrede zakona koje u pravilu bitno ne pogoršavaju i ne otežavaju pravni položaj optuženika. Zbog toga bi taj izvanredni pravni lijek trebalo restriktivno predvidjeti u zakonu i taksativno nabrojiti povrede kaznenog zakona kao zakonsku osnovu njegova podnošenja. Preširoko omogućivanje korištenja zahtjeva za zaštitu zakonitosti kao što je to bilo do 2003. godine, ili njegovo potpuno ukidanje kakvo je sadašnje rješenje, dvije su krajnosti koje nisu prihvatljive.

Stoga bi pravilnije rješenje bilo u zakonu predvidjeti kao izvanredne pravne lijekove: ponavljanje kaznenog postupka i zahtjev za zaštitu zakonitosti,³² pri čemu možda ipak ne bi bilo neophodno zadržati ostale dosadašnje izvanredne pravne lijekove: zahtjev za izvanredno preispitivanje pravomoćne presude i zahtjev za izvanredno ublažavanje kazne, iako su zakonodavstva svih

³² Treba imati na umu da svrha i primarni cilj zahtjeva za zaštitu zakonitosti nije samo ujednačavanje sudske prakse, već osiguranje *jedinstvene primjene kaznenog zakona*, što proizlazi i iz samoga naziva tog pravnog lijeka. Ujednačavanje sudske prakse postiže se prvenstveno pravnim shvaćanjima i pravilnim i zakonitim sudskim odlukama visokih sudova, a nužnost striktnoga poštivanja zakona upravo je pretpostavka pravilnosti i zakonitosti sudskih odluka.

susjednih država i nadalje u svojim procesnim zakonima zadržala i te pravne lijekove.

IV. PRIJEDLOZI *DE LEGE FERENDA*

Pored već iznesenih načelnih prijedloga za promjenu pojedinih zakonskih rješenja koje sada ne treba ponavljati, na kraju ovoga osvrtu predložiti će se u kojem bi pravcu i u pogledu kojih procesnih instituta trebalo nastaviti reformu kaznenog postupka u Bosni i Hercegovini imajući pri tome u vidu nove tendencije u razvoju europskoga kaznenog procesnog prava te prihvaćajući već iznesena promišljanja suvremenih procesualista o potrebi i pravcima daljnje reforme kaznenog procesnog prava, prihvaćajući i podržavajući prije svih odmjerena i razložna promišljanja i prijedloge *prof. Krapca* iznesene u već spomenutim Ishodištima.³³

- U okviru zakonskih odredaba o *prethodnom postupku* trebalo bi detaljnije urediti *predistražni postupak* odnosno *postupak policijskih izvida* tako što bi zakonom bila određenije opisana prava i dužnosti svih procesnih subjekata koji se pojavljuju u toj početnoj fazi postupka, prije svega ovlaštenih službenih osoba policije, tužitelja te suca za prethodni postupak. Sud bi, zapravo, i nadalje morao biti samo garant osobnih i procesnih prava građana kod primjene mjera procesne prisile. Zakonodavac bi trebao omogućiti više neovisnih policijskih izvida te s tim u vezi osigurati sustav koordinacije i suradnje između policije i tužiteljstva. Ovaj predistražni postupak od iznimne je važnosti jer od pravovremenosti i kvalitete njegova provođenja često presudno ovisi konačni ishod kaznenog postupka.

- Konstrukcija prethodnog postupka morala bi obuhvatiti jasnu i preciznu podjelu procesnih funkcija optužbe, odbrane i presuđenja na različite procesne subjekte te između njih također urediti odnos suradnje, ali i neovisnosti u njihovu postupanju. S tim u vezi mora se osigurati jasna diferencijacija poslova policije, tužitelja i suca u prethodnom postupku³⁴ te osigurati neophod-

³³ Riječ je o promišljanjima i prijedlozima prof. Krapca iznesenim u neobjavljenom radnom materijalu pod nazivom: Ishodišta za reformu kaznenog postupka u Republici Makedoniji, koji je poslužio kao prilog utvrđivanju strategije navedene reforme u RM, a zbog svoje aktualnosti i suvremenosti iskoristiv je i u nastavku reforme kaznenog postupka i u Bosni i Hercegovini. Usp. i S. Bejatović: Nove tendencije u suvremenoj nauci kaznenog prava i neka pitanja našeg procesnog kaznenog zakonodavstva, XLII redovno godišnje savjetovanje Udruženja za kazneno pravo i kriminologiju Srbije i Crne Gore, Zlatibor/Beograd, 2005., str. 43-82.

³⁴ O diferencijaciji poslova i novim odnosima između policije, tužitelja i suda opširnije vidjeti: G. Kalajdžijev- S. Zikov – B. Gocov: Novi odnosi među policijata, javnoto obviniteljstvo i sudot vo prethodnata postapka, Makedonska revija za kazneno pravo i kriminologija, Skopje, 1/2008., str. 15-48.

ne uvjete za njihovo provođenje. Na primjer, za premještanje istrage iz ruku suca u ruke tužitelja potrebna je institucionalna reforma policije i državnog tužiteljstva koja uključuje jačanje statusa policijskih službenika, proširenje njihovih prava, ali i odgovornosti, jačanje njezine samostalnosti te posebno postizanje potpune institucionalne neovisnosti državnog tužiteljstva od državne izvršne vlasti. Kao posebna obveza zakonodavca bila bi zakonski precizno riješiti pitanje upotrebljivosti rezultata ostvarenih u prethodnom postupku kao dokaza na suđenju.³⁵

- Odredba čl.132. st. 1. t. d. noveliranog ZKP/BIH/03, kojom je propisano određivanje pritvora u “izvanrednim okolnostima” zbog “stvarne prijetnje” narušavanja “javnog reda”, ponovo je neodređena i nejasna i zbog toga bi je trebalo što prije ponovo preurediti tako što bi na određen i jasan način bilo propisano što se točno podrazumijeva pod navedenim pojmovima, prije svega pod pojmom “izvanrednih okolnosti”. Tako je prijašnja nepotpuna i neprecizna odredba zamijenjena novom također nepotpunom i nejasnom odredbom koja će zasigurno u praksi dovesti do ozbiljnih problema, prije svega kroz različito tumačenje navedenih pojmova. Primjerenije bi i korisnije stoga bilo zakonom predvidjeti da se pritvor po ovoj osnovi može odrediti npr. samo za određena taksativno nabrojena i u pravilu najteža kaznena djela, a za druga kaznena djela samo za ona za koja je propisana kazna zatvora od 10 godina ili teža kazna i, ako je to neophodno, zbog posebno teških okolnosti djela.

- Kontrola pravilnosti i zakonske utemeljenosti optužnice prije početka stadija glavne rasprave i nadalje je nužna i korisna faza kaznenog postupka jer se njome zaštićuju građani od neosnovanih ili preuranjenih optužbi te tako već na početku onemogućuje suđenje nevinim osobama. Svrha provođenja ove faze je i ta da se omogućí okončanje kaznenog postupka već u fazi prethodnog postupka kroz primjenu instituta sporazuma između optuženika i tužitelja o uvjetima priznanja krivnje i primjene kaznene sankcije bez suđenja, što je svakako korisna i prihvatljiva novina u kaznenom postupku. Međutim, institut sporazuma ili nagodbe između optuženika i tužitelja o krivnji nije primjeren kaznenom postupku jer prije svega optuženik nema legitimnu poziciju da i s kim pregovara o krivnji, niti se o njoj i s kim treba pregovarati, budući da krivnju pojedinca za počinjeno kazneno djelo jedino sud može i mora utvrditi. Ako optuženik prizna krivnju bez ikakvih uvjetovanja, pregovarati se može jedino o kaznenoj sankciji. Stoga bi trebalo, obvezatno zadržavajući ovaj način rješavanja kaznenih predmeta, preurediti taj institut na način kako je to urađeno npr. u italijanskom ili hrvatskom kaznenom zakonodavstvu u kojima je riječ o tzv. “skraćenoj presudi” ili “presudi na zahtjev stranaka” koje ne obuhvaćaju nikakvu nagodbu o krivnji između stranaka, već samo nagodbu

³⁵ O tome opširnije vidjeti: D. Krapac: Ishodišta za reformu kaznenog postupka..., str. 12-13.

o kaznenoj sankciji. Također bi trebalo isključiti mogućnost te nagodbe za najteža kaznena djela jer dosadašnje neograničeno sporazumijevanje tužitelja i optuženika tijekom cijeloga postupka i za sva kaznena djela objektivno nije društveno opravdano. Za određena kaznena djela trebalo bi prethodno pribaviti ne samo izjašnjenje već i suglasnost žrtve kaznenog djela, npr. kod kaznenih djela kojima se povrjeđuju njezina osobna prava, čast, dostojanstvo ili ugled.

- Kad je riječ o oštećeniku kao žrtvi kaznenog djela, trebalo bi djelotvornije poboljšati njegov pravni položaj u kaznenom postupku tako što bi mu bilo priznato potpunije pravo na uvid u spis predmeta, pravo na stručnu pravnu pomoć i besplatno zastupanje ako je siromašan, pravo sudjelovanja u prethodnom postupku, pravo sudjelovanja na glavnoj raspravi, pravo davanja iskaza, pravo ispitivanja svjedoka, vještaka i samog optuženika, pravo predlaganja dokaza te pravo postavljanja imovinskopravnog zahtjeva u kaznenom postupku. Oštećenika bi posebice trebalo zaštititi već u prethodnom postupku od sekundarne viktimizacije, osigurati mu odštetu iz državnih fondova u slučajevima određenih teških kaznenih djela te primat odštetnog zahtjeva pred oduzimanjem imovine stečene kaznenim djelom u korist države.³⁶ Bilo bi opravdano omogućiti oštećeniku i pravo žalbe protiv presude barem za određena kaznena djela jer je oštećenik kao žrtva kaznenog djela opravdano zainteresiran za utvrđenje krivnje počinitelja djela i izricanje zaslužene kazne. Promjene domaćeg kaznenog procesnog zakonodavstva i u navedenom pravcu bile bi nužne i korisne.

- Tijek glavne rasprave trebalo bi preurediti više u skladu s akuzatornim elementima na način da se optuženiku osigura mogućnost priznanja krivnje, čime bi se postiglo njezino brže okončanje. Provođenje dokaznog postupka odnosno postupka dokazivanja trebalo bi povjeriti samim strankama, a raspravni sud zadržao bi samo *kontrolne* i eventualno *nadopunjavajuće* ovlasti u pogledu prikupljanja i izvođenja samo određenih dokaza.³⁷ Mogla bi se preispitati i neka druga dosadašnja rješenja kao nepotrebna. Npr. u pripremama za glavnu raspravu mogao bi se rasteretiti predsjednik vijeća nekih dosadašnjih dužnosti, kao što su pozivanje stranaka, svjedoka i vještaka, osiguranje tehničkih uvjeta za glavnu raspravu te rad po spisu nakon glavne rasprave. Pravila o presudi mogla bi se pojednostavniti, prije svega u pogledu njezine pismene izrade i načina dostavljanja.

- U postupku o redovnim pravnim lijekovima trebalo bi preispitati opseg apsolutno bitne povrede odredaba kaznenog postupka kod presude koja nema

³⁶ O tome opširnije: D. Krapac: Ishodišta za reformu kaznenog postupka..., str. 45. U njemačkom kaznenom postupku donošenjem Zakona o zaštiti žrtava (*Opferschutzgesetz*) iz 1986. godine poboljšana je pozicija žrtve kaznenog djela, iako ona nema status stranke u postupku, već samo oštećenika (*Verletzter*)

³⁷ O tome posebno: D. Krapac: Ishodišta za reformu kaznenog postupka..., str. 46.

valjanih razloga o činjenicama i dokazima, omogućiti žalbenom sudu da pobijanu prvostupanjsku presudu, osim u dijelu koji pobija žalbom i po istaknutim žalbenim osnovama, ispituje i po službenoj dužnosti u pogledu samo određenih, u pravilu najtežih povreda materijalnoga i procesnog kaznenog zakona, potpunije i jasnije precizirati granice ispitivanja prvostupanjske presude i pravac odlučivanja višeg suda o žalbi, proširiti primjenu zabrane reformacije *in peius* na sve vrste sudskih odluka koje se pobijaju samo optuženikovom žalbom, precizirati slučajeve u kojima se primjenjuje tzv. blagodat spojenosti (*beneficium cohaesionis*). Također bi trebalo zakonom ovlastiti žalbeni sud na barem *jednokratno* ukidanje prvostupanjske presude i njezino vraćanje tom sudu na ponovno suđenje, s jasnim uputama i nalogima koja se sporna pitanja moraju ponovo (ne i kako) raspraviti te koje radnje treba ponovo izvesti. U slučaju druge žalbe protiv presude, sam žalbeni sud proveo bi raspravu i po potrebi preinačio prvostupanjsku presudu. Također bi trebalo pojačati kontradiktornost sjednice žalbenog suda na kojoj bi se dodatno, u prisustvu stranaka i branitelja, raspravila posebno sporna pitanja. S aspekta kaznenopravne prakse nužno je omogućivanje žalbe protiv drugostupanjske presude i onda kad je na sjednici žalbenog vijeća ili na održanoj raspravi taj sud preinačenjem *osudujuće* presude donio presudu kojom se optuženi proglašava krivim za teže kazneno djelo i kojom mu se izriče teža kaznenopravna sankcija. Zakonske odredbe o žalbi protiv rješenja trebalo bi detaljnije razraditi, a ne samo pozivati se na shodnu primjenu brojnih odredaba koje se primjenjuju u postupku o žalbi protiv presude.

U sustav izvanrednih pravnih lijekova zakonodavac bi nužno morao ponovo uvrstiti, pored ponavljanja kaznenog postupka, i zahtjev za zaštitu zakonitosti koji bi trebalo restriktivno predvidjeti tako što bi u zakonu bile taksativno nabrojene samo određene povrede formalnoga i materijalnog kaznenog zakona kao zakonska osnova podnošenja tog pravnog lijeka. Preširoko omogućivanje korištenja tog izvanrednog pravnog lijeka, kao što je to bilo do 2003. godine, ili njegovo potpuno ukidanje kakvo je sadašnje rješenje, dvije su krajnosti koje nisu prihvatljive, pri čemu zahtjev za izvanredno preispitivanje pravomoćne presude i zahtjev za izvanredno ublažavanje kazne objektivno više i nisu potrebni i nužni kao zasebni pravni lijekovi.

Na kraju treba istaknuti da zbog iznimne važnosti svakoga sistemskog zakona, a takav je i Zakon o kaznenom postupku Bosne i Hercegovine, nije dovoljno samo njegovo parcijalno popravljavanje, a pogotovo ne ugradnja pravno neutemeljenih ideja koje su ponekad rezultat različitih interesa pojedinaca i društvenih grupa. Posebice je nedopustivo *implantiranje* gotovih stranih rješenja iz zakonodavstva drugih država, često i s potpuno drukčijim pravnim sustavom i pravnom tradicijom, bez prethodne provjere njihove pravne utemeljenosti i mogućnosti prirodnoga zaživljavanja u domaćem pravnom tkivu. Umjesto toga izmijene i dopune Zakona o kaznenom postupku BiH treba činiti

u skladu s načelima moderne kriminalne politike. Te će izmjene i dopune dovesti do takvog zakona koji će po svojoj normativnoj jasnoći i preciznosti odgovarati svim postulatima pravne države. U svakom slučaju, reformi kaznenog zakonodavstva treba pristupiti postupno i sustavno, uz aktivno sudjelovanje dokazanih pravnih stručnjaka iz teorije i prakse kaznenog prava te predstavnika zakonodavne vlasti. Ako se uz to osigura prijeko potrebna politička volja i podrška javnosti za jednu takvu reformu te potrebna organizacijska i financijska potpora, bit će moguće donijeti nov, moderan, suvremen i funkcionalan Zakon o kaznenom postupku Bosne i Hercegovine kakav ona i zaslužuje.

Summary

AMENDMENTS TO THE CRIMINAL PROCEDURE ACT OF BOSNIA AND HERZEGOVINA OF 17 JUNE 2008: POSITIVE SOLUTIONS AND BETRAYED EXPECTATIONS

In this paper, the author presents the more important amendments to the Criminal Procedure Act of Bosnia and Herzegovina, adopted by the most recent amendments to this act of 17 June 2008, with the intention of providing a better understanding of the direction and scope of the criminal legislation reform in Bosnia and Herzegovina, which began in 2003, and of the essential constructive elements of the new criminal procedure in the country. The author also answers the question about whether, and to what extent, the implemented reform contributes to the achievement of all the set goals, primarily a more efficient criminal procedure, the major unburdening of the criminal justice system, the more efficient protection of the fundamental human rights and freedoms of the participants of the criminal procedure, and its alignment with the most recent tendencies in modern criminal procedural law. The paper also points to some specific new legal solutions that were both positive and to be expected, but also to those less acceptable, especially from the perspective of criminal-law practice.